

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

RIJKSUNIVERSITEIT GENT
Seminarie voor Vlaamse Dialektologie
Blandijnberg 2
9000 GENT
tel 091/25.76.11
toestel 4104

Vragenlijst 27

november 1980

HET PAARD (2)

Dialekt van (stad, dorp, gehucht,
wijk), (gemeente), (provincie)

GESPROKEN DOOR :

OPGETEKEND DOOR :

Naam :
Geboorteplaats :
Geboortjaar :
Beroep :
Geboorteplaats vader :
Geboorteplaats moeder :
.....

Naam :
Geboorteplaats :
Geboortjaar :
Beroep :
Volledig adres :
.....
Tel. :

Wilt U de vragenlijst invullen voor slechts één plaats? De laatste gemeentefusie ten spijt, blijven alleen de oorspronkelijke dorpen voor ons dialektonderzoek de geografische referentiepunten. U vult dus in voor bv. Z e v e n e k e n , gemeente Lochristi.

Als U de zaken zelf niet voldoende kent, gaat U liefst te rade bij een ter plaatse geboren en getogen landbouwer.

Tracht ook steeds zo getrouw mogelijk de dialektische uitspraak weer te geven.

A. VERRICHTINGEN, GEDRAG

G a n g e n

Hoe heet in uw dialekt :

1. de telgang ?
(lammerstap ?)

2. de telgang gaan ?
(lammeren ?)

3. een telganger ?
(noormander ?)

4. stapvoets gaan ?

5. de draf ?

6. draven, in draf lopen ?

7. de galop ?

8. galopperen ?
(te vierkluwe, vierklauwens ?)

9. op een sukkeldrafje lopen ?	
10. op hol slaan ?	
11. fier lopen ? (kapperen)	
12. hard lopen ? (aanwetten, uitwetten, deurkappen)	
13. steigeren ?	
14. sleepvoetend gaan ? (strijken)	
15. gemakkelijk of dikwijls struikelen bij het gaan ?	
16. een flinke, vlugge tred hebben ? (zijn voeten) oprapen ?)	
17. hinken, manken ?	
18. een paard dat hinkt ? (kraakamandel, patzak ?)	
19. trappelende bewegingen maken ? (trampelen, tillevoeten ?)	
20. achteruittrappen ? (smijten, slaan, flinken ?)	
21. een trap van de achterbenen van het paard ?	
22. met de voorpoten een trap geven ?	
23. een trap van de voorpoten ?	
24. over de grond klauwen met een voorpoot ?	
25. een zotte, grillige, wilde sprong ? (krips ?)	
26. de hals welven ? (kroonhalzen ?)	
27. de hals uitstrekken en de kop laten hangen ? (halzen, langhalzen ?)	

A n d e r e

28. met de tanden het voedsel, bijzonderlijk de haver malen ? (breken, kweernen, zelfst. naamw. de schrans)	
29. de oren spitsen ? (de oren stellen, pijlören ?)	

30. met gespitste oren ?
(<i>pijloorde ?</i>)	
31. een paard dat de gewoonte heeft in
zijn bak of krib te bijten ?
(<i>krebbebijter, bakbijter ?</i>)	
32. een paard dat voortdurend lucht
hapt en daardoor oploopt of
dik wordt ?
(<i>windzuiger, kropper ?</i>)	
33. hinniken ?
(<i>neien, hunkeren ?</i>)	
34. met neus en lippen proesten ?	
35. bevend schudden met de huid ?	
36. zich over de rug wentelen en
met de poten in de lucht klauwen ?	

U i t w e r p s e l e n

37. een paardevijg ?	
38. een hoop uitwerpselen van een
paard ?	
39. de uitwerpselen van een voort-
gaand paard ?	

B. VOORTPLANTING

A l g e m e e n

Hoe heet in uw dialect :

40. een kweker van dekhenqsten ?	
41. de knecht die met de hengst van de
ene hofstede naar de andere gaat ?	
42. het rondgaan met de hengst om te
dekken ?
(<i>de ree ?</i>)	

G e s l a c h t s d r i f t , d e k k i n g

43. geslachtsdrift vertonend, brons-
tig, van de merrie ?
(<i>peerdig, hingstig, peerds ?</i>)	
44. de (tijd van de) bronstigheid
van de merrie ?	

45. het roepen, hinniken van de hengst naar de aankomende merrie ?	
46. de bronstige merrie bij de hengst brengen om te onderzoeken of ze wil paren ?	
Hoe noemt men :	
47. het bespringen van de hengst ? (dekken, dienen ?)	
48. een hengst die dekt ? (rijhengst ?)	
49. het geld betaald voor de dekking van een merrie ? (hingstegeld ?)	
50. afscheiding geven uit de schede, teken van bronstigheid bij de merrie ?	
51. Hoe heet de plaats waar de bronstige merrie eerst bij de hengst geleid wordt om te onderzoeken of ze de dekking wil aanvaarden ? Vaak wordt de merrie daarvoor tussen twee staketsels of tussen een muur en een staketsel geleid. Dat moet beletten dat ze, indien onwillig, de hengst zou slaan of kwetsen. Heeft die plaats of dat staketsel een naam ? (hengstetralie, peerdereze ?)	
52. Hoe heet het uitgestorte zaad van de hengst ? (natuur ?)	

D r a c h t i g h e i d

53. drachtig van de merrie ?	
54. drachtig worden, bevrucht worden ? (onthouden ?)	
55. een veulen dragen ?	
56. een drachtige merrie ?	
Hoe zegt men :	
57. de merrie is niet drachtig geworden ?	
58. een merrie bestemd voor de kweek of voortplanting, ook al is ze niet drachtig ?	

59. Hoe zegt men van een merrie dat ze zeer zwaar is van lijf of balg door veel te eten, zodat ze er drachtig uitziet, maar het eigenlijk niet is ?
(er zit een hooikachel/hooiveulen in ?)

G e b o o r t e

60. een veulen werpen ?
(kachelen, veulenen, afsteken ?)	
61. te vroeg veulenen ?	
62. in het veulenen bezwijken ?	
63. de barenswee(en) van een merrie ?	
64. met poten en lijf zwaaien tijdens de weeën ?	
65. de verdroogde uitscheiding aan de toppen van de tepels enkele dagen voor het werpen ?
(tapjes aan de spenen ?)	
66. het geboorteomhulsel van het veulen ?	
67. het koekje dat het veulen bij de geboorte in de mond heeft ?
(koekje, zuiglap ?)	
68. de nageboorte van het paard ?	
69. de melk van het paard ?	
70. de eerste uitwerpselen van het veulen ?
('t pek ?)	
71. Kende men bij u het gebruik dat na het veulenen van de merrie aan het personeel van de hoeve eieren werden uitgedeeld, of dat het personeel eieren naar hartelust kon eten ?
Hoe werden die eieren genoemd ?	

C. BEHANDELING, VERZORGING

Hoe noemt u in uw dialect :

72. het veulen niet langer laten zuigen, van de moeder verwijderen ?	
73. een paard doen stappen en lopen om te zien of het geen gebreken heeft ?
(uitwinden, uitsteken, bedraven ?)	

74. een paard goed bezorgen in 't algemeen, d.w.z. zorgen dat de stal zuiver en droog is, op tijd voederen, kammen, enz. ?
(<i>ajieren</i> ?)	
75. een paard goed oefenen, leiden, berijden ?
(<i>ajieren</i> ?)	
76. een kam om het huidhaar van het paard te kammen ?
(<i>kam, peerdekam, roskam</i> ?)	
77. een kam met lange tanden om het haar van de manen en staart te ontwarren ?
(<i>manekam, hoornkam</i> ?)	
78. een paard kammen ?
(<i>roskammen</i> ?)	
79. met kam of borstel een veld van vierkantjes in het huidhaar van het paard tekenen ?
(<i>spiegelen</i> ?)	
80. een borstel om het huidhaar van het paard te zuiveren ?
(<i>peerdeborstel, rietborstel, pasementborstel</i> ?)	
81. pellen en stof die uit het huidhaar van het paard gekamd of geborsteld worden ?
(<i>peerdepoeder, peerdezweet</i> ?)	
82. de haren van manen en/of staart vlechten ?
(<i>opmaken, opdoen, breisteerten</i> ?)	
83. manen en staart versieren met bloemen en/of linten ?
(<i>pinten</i> ?)	
84. de staart van een jong paard afsnijden ?
(<i>bloksteerten, boutsteerten, bouten, vlieschen, vliezen, vlessen</i> ?)	
85. een afgeknotte paardestaart vastgemaakt aan een steel en als kwast gebruikt ?
(<i>vlies(ch), peerdekwispeel</i> ?)	
86. een paard mooi pratend op de nek kloppen ?
(<i>vleien</i> ?)	
87. Met welk(e) woord(en) kunt u zo het paard vleierend toespreken ?	

88. Met welk(e) woord(en) roept of lokt men het paard uit de weide naar zich toe ?	
Hoe noemt men in uw dialect :	
89. een hoefijzer ?	
90. met het paard naar de smid(se) gaan om ijzers op de hoeven te laten nagelen ?	
91. de hoefijzers als geheel gezien ?
(<i>beslag</i> ?)	
92. de omgebogen hiel of haak aan het uiteinde van het hoefijzer ?
(<i>kalkoen</i> ?)	
93. het beslag aanpassen aan de winterse gladheid ?
(<i>ten ijs beslaan, scherp zetten</i> ?)	
94. Wat zegt men van zo'n paard ?
't Staat ... (<i>scherp, ten ijze</i> ?)	
95. Hoe heet de nagel of schroef met uitstekende kop die daarvoor gebruikt wordt ?
(<i>scherpnagel</i> ?)	
96. een geneesdrank voor paarden ?	
97. een geneesdrank doen innemen ?	

D. VOEDEREN

Hoe heet in uw dialect :	
98. een hap eten dat het paard met de breidel aan verorbert ?
(<i>breidelbste</i> ?)	
99. kort gesneden stro dat in de haver van de paarden gemengd werd (wordt) ?
(<i>gesnijd, schrceling, snijling</i> ?)	
100. meelpap die aan jonge paarden gegeven werd (wordt) ?
(<i>sloebering</i> ?)	
101. een paarde haver te eten geven of aan het haver eten gewend maken ?
(<i>granen</i> ?)	
102. wortel die vroeger voornamelijk als paardevoeder gebruikt werd ?
(<i>peerdewortel</i> ?)	
103. roggebrood als paardevoeder ?
(<i>peerdebrood</i> ?)	

E. INSTRUMENTEN VOOR HET VOEDEREN

Hoe noemt u in uw dialect :

104. de houten kist in de paardestal met de haver of ander graan voor de paarden ?	
105. Hoe heet de maat waarmee aan het paard de haver toegediend wordt, naargelang het	
a) een mandje,	a)
106. b) een klein kuipje,	b)
107. c) een ander recipiënt is ?	c)
108. de emmer die gebruikt wordt om het paard water te geven ?	
109. de kuip die het drinken bevat voor de paarden op stal ?	
110. de etensbak voor de paarden op de weide ?	
111. de zak die men aan de kop van het paard bindt en waaruit het zijn haver eet ?	
112. een zak waarin men het eten meedraagt voor de paarden onderweg ?	
113. het mes om stro te snijden voor de paarden ?	

F. HET PAARD ALS TREKDIER

A l g e m e e n

Hoe heet in uw dialect :

114. een paard bestemd voor het landbouwwerk ?
(boerepeerd, labeurpeerd, werkpeerd ?)	
115. een paard dat gebruikt wordt om in de sjees/koets te lopen ?
(loper, stekker, klepper, siezepeerd, voiturepeerd ?)	
116. een paard dat ook gebruikt wordt om op de rug te berijden ?	
117. een paard dat voor twee doeleinden gebruikt wordt, nl. landbouwwerk en in de sjees lopen of bereden worden ?
(tweehandspaard, tweedienstpaard ?)	

118. een paard dat een draaiend tuig dat dient om maalmolen, dorsmachine e.d. aan te drijven, in beweging brengt ?
(manegepaard ?)

M e n n e r s t a a l

Wat is het gewone kommando tegen een landbouwpaard met de betekenis :

119. stilstaan, stoppen.
120. vooruit gaan, trekken.
121. een klein beetje vooruit gaan.
122. vlug(ger) gaan.
123. langza(a)m(er) gaan.
124. links afwijken.
125. linksom draaien.
126. rechts afwijken.
127. rechtsof draaien.
128. achteruit komen of duwen.
129. opzij gaan.
130. opstaan.
131. hoof of poot oplichten.
132. het hoofd opheffen.
133. Hoe noemt men het voortdurend aanporrend roepen op een paard of de paarden om bijv. een zware vracht te trekken of een helling op te rijden of dergelijke ?
(jufokken, tukhouwen, t(j)ikhouden, tukken, kuiten ?)

M e n n e n

a) algemeen

Hoe zegt u in uw dialect :

134. een paard wennen aan tuig en arbeid ?
135. een paard uit de stal halen ?
136. een paard na het werk weer in de stal leiden ?

137. een paard zijn (ge)tuig aandoen ?	
138. een paard zijn (ge)tuig aftrekken ?	
139. een paard de breidel/toom aandoen ?	
140. een paard de breidel/toom uitdoen ?	
141. een paard geleiden terwijl het enig voertuig of werktuig trekt ? (voeren, kondwieren, bewegen, bewegen, gewegen, leeden, leën, karrieren ?)	
142. een paard geleiden zonder dat het iets trekt ?	
143. een paard bij de kop geleiden ?	
144. een paard zo lang en zo veel doen trekken tot het uitgeput is ? (afvoeren, (de nek) afrijden, overvoeren ?)	
145. het paard vastmaken :	
a) aan een voertuig of werktuig zonder tremen of bomen ?	a)
146. b) aan een voertuig of werktuig met tremen of bomen ?	b)
147. het paard losmaken :	
a) van een voertuig of werktuig zonder tremen of bomen ?	a)
148. b) van een voertuig of werktuig met tremen of bomen ?	b)
149. met paard(en) en getrokken tuig op een kleine plaats, in een enge cirkel omkeren ? (kortkeren ?)	
150. een wagen menen door de hand aan de dissels te houden ? (dijsselen ?)	
151. het paard leiden met een enkele lijn of toom of teugel ?	
152. het paard leiden met een dubbele lijn of toom of teugel ?	
153. het paard doen achteruitkomen ? (loesten ?)	
154. de lijn of toom doen spannen ? (opstijven ?)	

155. de persoon wiens normale taak het is op de hoeve de paarden te men-
nen en te verzorgen ?	
156. Hoe noemt men iemand die de paarden
genegen is en er wel kan mee om-
gaan ?
(peerdezot, peerds ?)	

b) Gespan

Hoe noemt u in uw dialect :

157. een aantal samentrekkende paarden ?
(gespan, span, getruk, getrek ?)	
158. twee samentrekkende paarden ?	
159. drie samentrekkende paarden ?	
160. vier samentrekkende paarden ?	
161. een gespan van twee of meer paar-
den die niet naast maar achter
elkaar trekken ?
(veurgespan ?)
Kwam dat in de landbouw voor ?
Zo ja, hadden de paarden een
naam naargelang van hun plaats ?
(veurpeerd, achterpeerd ?)	
162. een rij paarden die achter elkaar
aan kopstuk en staart vastgemaakt
voortgeleid worden, bijv. om naar
een jaarmarkt te gaan ?
(leisel ?)	
163. Hoe zegt men van twee of meer
paarden dat ze "naast elkaar"
trekken ?	
Hoe heet van een gewoon gespan
van twee trekkende paarden :	
164. a) het linkse, dat aan de kant
van de voerman gaat ?	a)
165. b) het rechtse, dat ernaast gaat ?	b)
Hoe zegt men dan van een paard in
zo'n gespan :	
166. a) links gaan ?
(in/op d'hand gaan/staan ?)	a)
167. b) rechts gaan ?
(in de roe staan/gaan ?)	b)
168. Hoe heet dan de rechterkant van
een gespan ?	
169. Hoe heet dan de linkerkant van
een gespan ?	

170. Hoe heet de lijn of het touw waarmee het rechtse paard vastgemaakt is aan het zwenghout van het linker ?
(<i>verlegkoord, verlegkordeel</i> ?)	
171. Hoe heet dat vastmaken ?
(<i>verleggen</i> ?)	
172. het vastmaken vooraan van het rechtse paard aan het linkse, nl. met een touw, streng of ketting van het gareel van het linkse paard naar het kopstuk of de halsband van het rechtse ?
(<i>jokken, teugelen, teuvelen, leisen</i> ?)	
173. het touw of de ketting waarmee de twee paarden op die manier verbonden worden ?
(<i>teuvel, leisel, jokband</i> ?)	
174. Kent u een uitdrukking voor : evenwijdig, met de koppen even hoog trekken ?
(<i>plat trekken</i> ?)	
175. het rechtse paard een langere hefboomarm geven dan het linkse, sterkere paard ?
(<i>voordeel geven, bate geven</i> ?)	
176. Hoe heet het derde paard in een driegespan ?	
177. Hoe heet het vierde paard in een viergespan ?	

c) Manieren van trekken

Hoe heet in uw dialect :

178. beginnen te trekken ?
(<i>aanzetten, aanleggen</i> ?)	
179. een voertuig een eindje voorttrekken (bijv. de wagen bij het laden van de oogst) ?
(<i>toezetten</i> ?)	
180. achteruitkomen ?
(<i>loesten, deinz(en), eerselen</i> ?)	
181. Hoe zegt men van het paard : veel geweld doen om een vracht of last voort te trekken ?
(<i>pinnen, tuken, rebbelen</i> ?)	

182. met rukken trekken ?

183. Hoe heet een paard dat met rukken trekt ?

184. Hoe zegt men van twee paarden die een last niet voortkrijgen, dat beurtelings het ene paard het andere vooruittrekt en dat ze zo alleen maar het dubbele zwenghout doen schommelen ?
(weven ?)

185. over de streng stappen of in de streng verwarren ?
(verstringen, over string zijn ?)

186. in de rosmolen gaan ?
(rossen ?)

d) Eigenschappen bij het mennen

187. Hoe zegt men van een paard dat het goed kan gemend worden, goed geleidbaar is ?
(dat peerd beleedt goed ?)

188. Hoe noemt men een paard dat gewillig en naarstig trekt ?

Ons paard is (hoedanigh. woord)

Ons paard is een (zelfst. naamw.)

189. Hoe noemt men een paard dat onwillig of lui is in het trekken ?

Ons paard is (hoedanigh. woord)

Ons paard is een (zelfst. naamw.)

190. goed bestand of gehard tegen de breidel ?

191. teergevoelig voor de breidel ?

HERVRAGING VRAAG 176 :

Hoe heten in een gespan met drie paarden :

192. a) het linkse paard ?

a)

193. b) het middenste paard ?
(binnenroe ?)

b)

194. c) het rechtse paard ?
(buitenroe ?)

c)

Beste Medewerker,

Zoals u al wel weet, zijn we naast de landbouwwoorden-
 schat ook de beroepstermen van verschillende andere
 beroepen aan het verzamelen voor het Woordenboek van
 de Vlaamse Dialekten.

Zo zijn we momenteel vragenlijsten aan het voorbereiden over de gareel- of zadelmaker, de wagenmaker, de timmerman, de bakker en de kempteler of kempverwerker.

Wilt u hieronder aanduiden of u voor elk van die beroepen een vragenlijst kunt invullen (door het hokje aan te kruisen) ?

Gareel-/zadelmaker	☐	timmerman	☐
wagenmaker	☐	bakker	☐
kempteelt	☐		

Zoniet, kunt u ons namen en adressen suggereren van beoefenaars van die beroepen of van mensen die ons hierover zeker nuttige informatie zouden kunnen bezorgen ? -

1. Gareel-/Zadelmaker :

4 9 4 0 5 5 5 5 0 0 0 0 0 0 5

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15

2. Timmerman

6 5 4 3 2 1

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

3. Waagenmaker :

• • • • •

0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

4. Bakker

[illegible]

• • • • •

5. Kempteelt ;

• • • • •

0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

Wij danken u graag op voorhand voor uw zeer gewaardeerde medewerking.

Magda Devos
Hugo Ryckeboer
Jacques Van Keymeulen
Guido Verschaeren